ਕੇਸ ਵੇਰਵੇ

ਜਾਵੇਦ ਸ਼ੈਕਤ ਅਲੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ

ਬਨਾਮ

ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸਟੇਟ

(2022 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1012)

ਸਤੰਬਰ 13, 2023

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ ਅਤੇ ਸੰਜੈ ਕਰੋਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਮੁੱਖ ਨੋਟ

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦਾ: ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਹਮਲਾ, ਸੱਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਸਮੇਤ, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 396 ਆਰ.ਡਬਲਿਊ. ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 395 ਆਰ.ਡਬਲਿਊ. ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 307 ਆਰ.ਡਬਲਿਊ. ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 435 ਆਰ.ਡਬਲਿਊ. ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201 ਆਰ.ਡਬਲਿਊ. ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੌਰਾਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। (ਕ) ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ; (ਖ) ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3, 4 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਰੋਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ।

ਸਬੂਤ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ – ਉਚਿਤਤਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ – ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਦੂਜਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ 50 ਤੋਂ 100 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਕ੍ਰਾਮਕ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਟੋ- ਰਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਸੀ – ਤੀਜਾ, ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ – ਚੌਥਾ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ – ਭਾਵੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ "ਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਵਰਗੀਆਂ ਕੈਟੇਗਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੀ ਇੱਕਲੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੇ ਵਰਜਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਮਿਲੇ

ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸ ਸਬੂਤ – ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਹਿਯੋਗ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860—ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3, 4 ਦੀ ਸਜ਼ਾ—ਜਾਇਦਾਦ:

ਫੈਸਲਾ: ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ – ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਸੀ – ਮਾਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ; ਇੱਕ ਬਾਰ ਜਦੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਬੈਂਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਲਾਭ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3, ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,5 ਅਤੇ 13 ਦੇ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ – ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸਬੂਤ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਬੂਤ – ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ:

ਫੈਸਲਾ: ਜਦੋਂ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ – ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੋਨੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ – ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਭੇਦ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਭੇਦਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਆਰਟੀਕਲ 136 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸੁਓ ਮੋਟੋ ਵਰਤੋਂ:

ਫੈਸਲਾ: PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ – ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ – ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਦਾ ਕੇਸ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ – ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੇ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ – ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ – ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 136 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਮੋਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਸੁਓ ਮੋਟੋ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨਾਲ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ ਅਤਿ ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ:

ਫੈਸਲਾ: ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣਾ ਵਿਲੀਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,5 ਅਤੇ 13 - ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਵਾਡੀਵੇਲੂ ਥੇਵਰ & ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਰਾਜ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1957 ਐਸ.ਸੀ. 614 : [1957] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 981; ਮੂਸਾ ਖਾਨ & ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1976 ਐਸ.ਸੀ. 2566; ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਰਾਜ (2003) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 241 : [2003] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 710; ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਰਾਜ & ਓਰਸ. (1982) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 101 : [1982] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 235 - ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹੋਰ ਕੇਸ ਵੇਰਵੇ ਸਮੇਤ ਇੰਪੁਗਨਡ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1012 ਦਾ 2022.

11.02.2016 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ CRLA ਨੰਬਰ 736 ਦਾ 2006 ਦਾ ਫੈਸਲਾ।

ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ:

ਐਮ. ਸ਼ੋਏਬ ਆਲਮ (ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ), ਮਿਸ. ਫੈਜ਼ੀਆ ਸ਼ਕੀਲ, ਉਜਵਲ ਸਿੰਘ, ਅਗਸਤਿਆ ਸੇਨ, ਮਿਸ. ਗਰਿਮਾ ਚੌਧਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਮਿਸ. ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਮਿਸ. ਸਵਾਤੀ ਘਿਲਡਿਯਾਲ, ਮਿਸ. ਦੇਵਿਆਨੀ ਭੱਟ, ਮਿਸ. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.

ਤੱਥਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂ

1. ਜਿਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ 7 ਨਵੰਬਰ 2003 ਦੀ ਸੀ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 1,000 ਤੋਂ 1,500 ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਬਲਦੇਵ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਦੁਪਹੀਆ ਵਾਹਨ 'ਤੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸੀ, ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਪਹੀਆ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭੀੜ ਨੇ ਇੱਕ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਅਤੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਗੀਤਾਬੇਨ ਭੈਲਾਲ ਦੀ ਹਾਰ ਛੀਨ ਲਈ ਗਈ। ਭੀੜ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਹੇਮਾਭਾਈ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਐਲਪੀਜੀ ਸਿਲੰਡਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-13 ਅੱਜੈ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਦੁਪਹੀਆ ਵਾਹਨ 'ਤੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-13 ਅਜੈ ਭੱਜਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੀੜ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਇੱਕ ਨੇੜਲੇ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ। ਕੁੱਲ 13 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 6 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਆਈਪੀਸੀ') ਦੀ ਧਾਰਾ 396 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 395 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 307 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 149, ਧਾਰਾ 435 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 396 ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਤ 149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਲਗਾਈ ਗਈ ਅਧਿਕਤਮ ਸਜ਼ਾ ਉਮਰ ਕੈਦ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1041 ਦੀ 2016 ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। 6 ਅਗਸਤ 2018 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਕ੍ਰਿ.) ਡਾਈ. ਨੰਬਰ 13063 ਦੀ 2018 ਨੂੰ 11 ਮਈ 2018 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

3. ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗਵਾਹ, ਅਰਥਾਤ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਗੀਤਾਬੇਨ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੇਨ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੰਦਿਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਰਜਨ ਅਨੁਸਾਰ; ਜਿਸ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀੜ ਵਿੱਚ 50-100 ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਦਾ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੀਡਬਲਯੂ-25 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5, ਅਤੇ 13 ਵੱਲੋਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1041 ਦੇ 2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-25 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਬਲਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲੇ।

5. ਜਵਾਬੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੇਨ ਖੋਹਣ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੌਂਪੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਇੱਕ ਔਰਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੇਨ ਖੋਹ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਾਡਾ ਨਜ਼ਰੀਆ

6. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਂਗੇ। ਪੀਡਬਲਯੂ-25 (ਆਰਿਫ ਖਾਨ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-26 (ਸਚਿਨਭਾਈ ਪਟੇਲ), ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਿਥੇ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਉਥੇ ਲਗਭਗ 1000-1,500 ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ

ਹੋ ਗਿਆ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਕੇਵਲ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਗੀਤਾਬੇਨ ਨੇ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਨ ਖੋਹਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਇੱਕਲੌਤਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਯਾਤਰੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਗੇਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਭੀੜ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਭੀੜ ਨੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੇਨ ਖਿੱਚ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ 10 ਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੀਲ ਨਾਲ ਸੱਟ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 50-100 ਲੋਕ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲ ਉਸ ਦਾ

ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਾਵੇਦ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਤੋਂ ਚੇਨ ਖਿੱਚੀ। ਕ੍ਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਪਰਖ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਭਿਯੋਗੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲਗਭਗ 50-100 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੇਨ ਖੋਹਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਯਾਦ ਰੱਖ ਸਕੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕੀ।

7. ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਡੀਵੇਲੂ ਥੇਵਰ & ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 10, 11 ਅਤੇ 12 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

10. .....

ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਤੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(1) ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਇਕਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਉਦਾਸੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇ।

(3) ਕੀ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੇਸ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੱਜ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੇਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

11. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, ਧਾਰਾ 134 ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ"। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ, ਸ਼ਾਇਦ 1872 ਵਿੱਚ, ਪੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਪਕਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਖੰਡਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਬੂਤ—9ਵੀਂ ਐਡੀ., ਪੰਨਾ 110 ਅਤੇ 111 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਇਕਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 134 ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਆਮ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੇ "ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਤੌਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ" ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਘੱਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਏ ਜੁਰਮ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਛੱਡ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਗਵਾਹਾਂ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੁਰਮ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ, ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਥੇ ਹੈ ਕਿ ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੱਜ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਿਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗਵਾਹ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਇੱਕਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲਈ ਕੇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਗਵਾਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ a ਤੱਥ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:

(1) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ।

(2) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ।

(3) ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ।

12. ਸਬੂਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ — ਇਹ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਜਾਂ ਵਿਆਜ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹੀ, ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸੀ ਦੁਆਰਾ, ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਨਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਤੱਥ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵਾਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤੌਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦਾਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਯੌਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਇੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰ-ਸ਼ੁਦਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ; ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ, ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

8. PW-2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ PW-2 ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ PW-2 ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ

50 ਤੋਂ 100 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਗਰਾਵਾਂ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਟੋ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਤੀਜਾ, ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੌਥਾ, PW-2 ਕੋਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜੇ ਅਸੀਂ PW-2 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ "ਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਰੋਸੇਯੋਗ" ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ PW-2 ਦੀ ਇੱਕਲੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ PW-2 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸ਼ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

9. ਹੁਣ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3, ਅਤੇ 4 ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੱਲ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ PW-25 (ਅਫਰੀਨਖਾਨ) ਅਤੇ PW-26 (ਸਚਿਨਭਾਈ ਪਟੇਲ) ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ। PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੋਈ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

10. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ PW-26 ਨੇ ਭੀੜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ। PW-25 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਨੂੰ PW-26 ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ, ਪਰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ PW-25 ਨੇ ਪਛਾਣਿਆ।

11. ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 13 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦਿਆਂ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 5 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"PW-25 ਅਤੇ 26 ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 1000-1500 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ 13 ਦੋਸ਼ੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਦਕਿ ਏ-13 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰੀਖਣ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਹੋਈ ਸੀ।"

12. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੇ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ।

13. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੀ ਉਸ ਥਿਊਰੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 5 ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਮੂਸਾ ਖਾਨ & ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 5 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

“5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੰਗੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਦੰਗਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵੀ। ਤਾਂ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ ਜੱਜ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ

ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜੋ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਜੋਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਲ ਤੱਕ ਖਤਮ ਹੋਈਆਂ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਹੋਸਟਲ, ਭਾਰਤ ਲੈਜ ਅਤੇ ਜੋਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸੂਮ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੰਗਾਈ ਭੀੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋਇਨ ਜਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਉਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਭੀੜ ਦਾ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਅਗਾਹੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਪੜਾਅਵਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਅਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਪਰ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੜਾਅਵਾਂ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੜਾਅਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹੋਣ ਜਿਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਚੌਲਾਂ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮਾਨ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਵੱਖਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਸੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਾਲਜ ਹੋਸਟਲ, ਭਾਰਤ ਲਾਜ ਅਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੌਂਕੀ। ਇਹ ਹੈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸੂਮ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਹਗੀਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਸਤੂ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੰਗਾਕਾਰੀ ਭੀੜ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਛੱਡਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਭੀੜ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗੀ। ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਇੱਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਨ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ 'ਤੇ. ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ ਸੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉਹਨਾਂ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ. ਇਸ ਗਲਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹਾਈ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸੀਮਤ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕਿਸ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਭਾਰਤ ਲੈਜ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਜਿੱਥੇ ਭੜਕਾਊ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਸਨ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

14. ਮਾਨ ਲਈਏ ਕਿ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ; ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਬੈਂਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲਾਇਕ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਲਾਭ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 5 ਅਤੇ 13 ਦੇ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

15. ਜਦੋਂ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਜਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਗਵਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਭੂਮਿਕਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਨਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਭੇਦ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

16. ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 136 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਘੱਟ ਨਾਲ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਘੱਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

17. ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,5 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਕੇਵਲ PW-25 ਅਤੇ PW-26 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਨੋਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਮੰਨਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਯੋਗ ਮੰਨਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹੀ ਰਾਹਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 21 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,5 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 136 ਅਧੀਨ ਸੁਓ ਮੋਤੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 21 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਉਕਤ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

18. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। 11ਵੀਂ ਮਈ 2018 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੈਰ-ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਲੀਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਯੂ.ਪੀ. & ਓਰਸ. ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

“18. ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਝੂਲਣਾ ਪਵੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਅਤਿ ਦੰਡ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਸਿਕ ਬਚਾਈ ਗਈ)। ਬਿਨੈਕਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਸੱਚਮੁੱਚ, ਦੁਰਭਾਗਿਆਪੂਰਣ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਯਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਣ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ

ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਲਈ, ਇੱਕ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਯਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

19. ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਸੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1,5 ਅਤੇ 13 ਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਿਦਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਅਨਿਆਇ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਖਾਸ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

20. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਸਟਰ ਐਮ. ਸ਼ੋਏਬ ਆਲਮ, ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

21. ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

a ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6- ਜਾਵੇਦ ਸ਼ੌਕਤ ਅਲੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ, ਹੈ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ 17 ਮਾਰਚ 2006 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 11 ਫਰਵਰੀ 2016 ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ। ਉਹ ਹੈ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ. ਉਸਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਰੱਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ;

b. ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਮਹਿਬੂਬਖਾਨ ਅੱਲਾਰਖਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਸੈਦਖਾਨ @ ਅੰਨਾ ਇਕਬਾਲਹੁਸੈਨ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

c. ਅਸੀਂ 11 ਮਈ 2018 ਨੂੰ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀਰਲ.) ਡਾਇਰੀ ਨੰਬਰ 13063 ਦੇ 2018 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਮੀਰੁੱਦੀਨ ਨਾਸਿਰਖਾਨ ਪਠਾਨ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ ਹਦ ਤੱਕ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ ਸਬੰਧੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ

d. ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate